

Posudek na disertační práci Mgr. Jana A. Duse

Sibyliny věštby I-II a VI-VIII. Otázky Bartolomějovy. Novozákonní apokryfy v českém překladu.

Název předložené práce slibuje pojednání o třech důležitých dílech světové literatury. Srdce každého vzdělaného Čecha musí zaplesat, když danou disertaci bere do rukou, neboť novozákonním apokryfům, do jejichž rodiny všechna tři díla patří, byla dříve věnována spíše nezaslouženě malá pozornost. Proto je třeba každý nový spis na toto téma uvítat. Disertace vznikla v rámci velkolepě pojatého projektu Centra biblických studií, jež od roku 1999 podporuje a koordinuje bádání všech biblistů v České republice. Zmíněný projekt si předsevzal vydat soubor novozákonních apokryfů. V letech 1997 – 1999 pak probíhaly překladatelské práce, jejichž výsledkem byla v roce 2001 publikace *Neznámá evangelia*, první svazek řady apokryfních křesťanských spisů. V dalších letech následovaly ještě dva svazky věnované příběhům apoštolů a proroctvím a apokalypsám. Všechny tři svazky uspořádal J.A. Dus, v případě prvního svazku ve spolupráci s P. Pokorným. Lze tedy předpokládat, že doktorand je s onou problematikou obeznámen více než dobře a že jeho práce v CBS byla dobrým východiskem pro předložení disertační práce na dané téma.

Nejzávažnější část disertace tvoří komentované překlady vybraných pasáží z některých apokryfů. Této partii předchází několik stručných teoretických kapitol. V první kapitolce (15–20) se doktorand vyrovnává s otázkou patřičného názvu pro zkoumaná díla. Reaguje tak na diskusi o tom, zda přísluší daným textům spíše tradiční název „novozákonní apokryfy“, či nově prosazovaný koncept „antických křesťanských apokryfů“ propagovaný zejména Ch. Markschesem. Dochází k závěru, že obě koncepce mají svá sporná místa, při aplikaci obou však je výsledek velmi podobný, a proto doporučuje raději setrvat u již zaužívaného názvu.

Další kapitolka (21–24) odkrývá čtenáři, s jakými problémy se setkává překladatel apokryfních textů. Jedno z hlavních dilemat překladatele spatřuje Dus v tom, zda má být předložený text přizpůsoben čtenářově soudobé realitě, či nikoliv. Celkem pochopitelně upozorňuje na vnitřní i vnější historii textu, jež nesmí být v rámci překladu narušena. V dílčím závěru k této kapitolce Dus postuluje, aby byl překladatel poučen jak o době vzniku textu, tak o dalších nutných reáliích a o tradici textu v následujících

dobách. Tyto závěry i jim předcházející úvahy jsou sice správné, nepřinášejí však nic nového, nic co by poučený čtenář starověkých textů – a takový bude jistě každý, kdo vezme tuto disertaci do rukou – nevěděl. Myslím, že podobné úvahy mají své místo v úvodech k překladům určeným široké veřejnosti, ve vědecky pojaté práci jsou však redundantní.

Dosud zmíněné kapitoly byly součástí většího oddílu A, který chápu jako stručný úvod do práce, ujasnění autorových východisek bádání. Teprve v oddíle B, opět rozčleněném na několik dílčích částí, lze vidět jistý doktorandův badatelský přínos. Jsou zde předvedeny *Vybrané aspekty apokryfních textů*. Nejprve jsou to editorské zásahy do textu, které jsou demonstrovány na příkladu *Sibylliných věštev* (24–27). Zde bych měla poznámku ke způsobu citování. Vzhledem k tomu, že se zde představuje problém odlišné interpretace textu v případě různého čtení několika slov, bylo by vhodné uvádět texty v originále a překlad doplnit případně do poznámky pod čarou. Uvádí-li doktorand přímo český překlad s několika vloženými řeckými slovy, musí se čtenář spokojit s jeho interpretací a nezbyvá mu prostor pro vlastní výklad.

Následující část oddílu B upozorňuje na možnost obohacování apokryfů o další pasáže různými vsuvkami. Reprezentativním příkladem takové interpolace jsou v rámci *Sibylliných věštev* tzv. *Pseudo-Fókylidova naučení*; čteme o nich na stranách 28–31. Dále se autor vyjadřuje k problému biblických odkazů v apokryfech (32–33). K sepsání této kapitoly jej vedly úvahy prezentované na straně 32, jež by se opět daly stručně shrnout do množiny překladatelových úvah. O něco závažnější pro badatele jsou problémy předestřené v další kapitole, a to problémy prolínání starozákonních a novozákonních motivů (34–36). Na to následují upozornění, jak důležité jsou úvahy o tom, zda se v rámci textu jedná spíše o souvislosti biblické či liturgické (37–38), a konečně příspěvek k teologickým proměnám, k nimž dochází v průběhu tradice textu (39–42). Každý z uvedených problémů v oddíle B je prezentován na některém z apokryfních textů. Čtenář se tak letmo seznámí s dílčími otázkami již zmiňovaných *Sibylliných věštev*, rychle nahlédne do *Otázek Bartolomějových*, je stručně poučen o *Ezdrášovském cyklu*, něco málo se dozví i o *Skutcích Tomášových* a *Zjevení Petrově*.

Následuje nejrozsáhlejší oddíl C, jenž přináší komentované překlady vybraných partií textů, na které se odkazuje v oddíle B. Zde je třeba vyzdvihnout mimořádně citlivý přístup Jana Duse ke starověké literatuře. Je patrné, že k překládání přistoupil jsa velmi dobře poučen o kontextu a že se dokázal vyhnout úskalím číhajícím na překladatele

starověkých děl, jak je naznačuje v úvodních kapitolách. Překlad je tak mimořádně čtivý a bez závažných lapsů (samozřejmě jsou místa, kde bych navrhovala jiný překlad, např. *Sybill.* I, 159 výraz $\chi\rho\eta\sigma\tau\acute{o}\varsigma$ neznamena „věrný“, ale dobrotivý; jedná se však jen o drobné opravy, jež jsou mnohdy věci názoru). Mám jen několik drobných poznámek ke komentáři:

- komentář k verši *Sybill.*, II, 239: $\psi\upsilon\kappa\acute{\epsilon}\rho\alpha\upsilon\nu\omicron\varsigma$ není homérským epitetem Dia. Zvysoka hřmící označuje v Homérových eposech slovo $\psi\upsilon\beta\rho\epsilon\mu\acute{\epsilon}\tau\eta\varsigma$. Uvedené adjektivum bylo pouze vytvořeno v Homérově duchu.
- V případě komentářů je patrná jistá nevyrovnanost. Někdy je čtenář upozorněn na paralely v antických textech, jindy nikoliv. Podobně je tomu i s vysvětlovanými výrazy. Někde je čtenář upozorněn na zjevnou věc (u části verše *Sybill.*, VIII, 166 – *Dělu již nebude déle* – je zdůrazněno, že se jedná o slovní hříčku), jinde si myslím, že by komentář mohl být bohatší (např. ve verši *Sybill.*, VIII, 43 by mohlo být vysvětleno palladium...).
- V komentáři k nadpisu k *Sybill.*, VIII, 216a by mne i čtenáře jistě zajímalo v jakém metru je akrostich $\text{IHCOYC XPEICTOC } \Theta\text{EOY YIOC } \text{C}\Omega\text{THP CTAYPOC}$ a hlavně jeho český překlad.

Představená práce je bezpochyby kvalitní v jednotlivých částech – opět zde musím vyzdvihnout velmi zdařilý překlad některých apokryfů. Rovněž chci zdůraznit mimořádně dobré technické zpracování – výskyt překlepů je jen ojedinělý i text teoretických kapitol je podán čtivě (patrně nedopatřením je na straně 29 řeč o slovesných časech, místo o slovesných způsobech, mluví-li se o futuru a imperativu). Postrádám však zjevný cíl dané disertace. Bylo-li jím představit překlady apokryfních textů, ptám se, proč jsou do práce zařazeny i texty jiných překladatelů než J. A. Duse (ten sám přeložil pouze části *Sibylliných věštek* a *Otázky Bartolomějovy*). Je rovněž otázkou, zda může být překlad, byť komentovaný, dostačujícím podkladem pro udělení vědeckého titulu.

Pokud bylo cílem doktoranda seznámit s problematikou novozákonních apokryfů, nepovažuji práci v jejím rozsahu za dostačující. Jednotlivé problémy, obzvláště v části B, jsou jen stručně naznačeny (dvou až čtyřstránkové pojednání nemůže být ničím jiným než pouze náznakem problému) a v dané sestavě představují spíše populárně naučný úvod k apokryfní literatuře. To se ostatně odráží i na sekundární literatuře, jež je

víceméně shromážděna na straně 147. Zbylé strany věnované bibliografii (132–157) zahrnují sbírky apokryfních spisů (132–133), edice a překlady k jednotlivým apokryfním spisům (134–146), přičemž u některých z nich je doplněna i další sekundární literatura (137 a 140, 143, 146); ta ovšem čítá vždy jen několik položek. Konečně jsou k bibliografii přiřazeny rovněž *České překlady apokryfních spisů ve sbírce NZA I-III* (148–157). Vyrovnání se s dosavadní sekundární literaturou by rozhodně mělo být jedním z nejdůležitějších předpokladů každého nového bádání a stačí letmo zalistovat *L'anée philologique*, abychom zjistili, že v předložené práci není reflektována veškerá literatura k apokryfním spisům. Závěrem tedy žádám doktoranda, aby objasnil cíle své práce. Na komisi a na výsledku obhajoby pak ponechávám posouzení, zda předložená disertace může být základem pro udělení titulu Th.D.

Ve Křtinách 29. 5. 2007

Mgr. Irena Radová, Ph.D.